

hírlevelébe. Végül a legnagyobb elismerés: egy magasrangú tiszt az egyik jelentésre írt széljegyzetben megjegyzi: *A jelentés jó! A forrás jó lehetőségekkel bír. Használják fel fokozottabban.*¹²⁹

(Transindex, 2007. október 4. – <http://itthon.transindex.ro/?cikk=6143>)

A titokzatos kultúrbesúgó. „Bíró Ferenc” sorozatosan jelentett az erdélyi táncházmozgalomról

Élénk találgatás tárgyát képezi, ki lehetett az a „Bíró Ferenc” fedőnevű besúgó, aki éveken át rendszeresen tájékoztatta a kommunista titkosrendőrséget, a Szekuritátét az erdélyi táncházmozgalomról és az annak létrejöttét kezdeményező kolozsvári Kőnczei családról. Az ügy azt követően került az érdeklődés középpontjába, hogy Kőnczei Csilla kolozsvári antropológus, néprajzkutató és egyetemi oktató világhálós blogján részleteket közölt az egyebek mellett a táncházmozgalmat éveken át lelkesen és rendszeresen támogató édesapja, néhai Kőnczei Ádám megfigyelési iratcsomójából.

A dokumentumok szerint az 17 012-es számú, „Bíró Ferenc” fedőnevű ügynök 1977 és 1982 között 18 jelentést írt Kőnczei Ádámról. Ezek közül tíz teljes terjedelmében a táncházról szól, illetve érinti a témát. Kőnczei Csilla szerint még nem világos, hogy „Bíró Ferenc” mennyi ideig dolgozott a titkosrendőrségnek, a besúgói jelentések alapján viszont arra lehet következtetni, hogy polgári foglalkozására nézve a Román Televízió magyar adásának munkatársa volt az 1970–80-as években. „A jelentések tárgyát képező találkozások többnyire valamilyen filmezés kapcsán vagy ürügyén jöttek létre, a táncházon kívül a leggyakrabban pedig az RTV magyar adása körül forog a szó. Egyébként »B.F.« jelentéseiben beszámol néhány olyan riportról, amelyeket a magyar adás számára forgatott” – közli világhálós naplójában Kőnczei Csilla.

Jelentések a „frontról”

Kőnczei Csilla blogja szerint 1977 tavaszán „Bíró Ferenc” egyik jelentése nyomán utasítást kapott tartótisztjától, Gavril Neciu szekus hadnagytól, hogy keresse fel Kőnczei Ádámot, és érdeklődjön arról, „miként filmezhetne le egy ilyen [táncházas] találkozást azért, hogy pontosabb képet alkothasson ezekről a találkozásokról”. „Bíró Ferenc” máskor olyan utasítást kapott, hogy filmezés ürügyén keresse fel Kőnczei Ádámot a Korunk szerkesztőségében, hogy újabb részleteket tudjon meg arról, mi foglalkoztatja mostanában. A Kőnczei Ádám-dosszié szerint „Bíró Ferenc”

129 Részlet Sipos Zoltán *Ki jelentett a táncházmozgalomról?* című írásából.

saját filmkészítői tevékenységéről is beszámolt: a táncházas filmezések mellett az 1979 szeptemberében a Korunkról készített riportját, az 1979 novemberében a RKP XII. kongresszusára készített anyagát és az 1982. júniusi, a dési kulturális életről Csépp Sándorral közösen forgatott filmjét említette jelentéseiben. „Bíró Ferenc” arról számolt be a Szekunak, hogy az RKP XII. kongresszusára készített filmes anyagára Könczei Ádám úgy reagált: „Azok a magyarok renegátok, akik a mikrofon és a filmezőgép előtt pozitív dolgokat mondanak az RKP kongresszusáról és arról, hogy hogyan van megoldva a magyar nemzetiség kérdése”.

A dési forgatás kapcsán „Bíró Ferenc” azt jelentette a Szekunak, hogy amikor „az RTV magyar adása számára riportot készített a dési magyar nemzetiség kulturális-művészeti életéről nevezett _____ vel”, Könczei Ádám kifakadt: „Szégyen, hogy milyen a Román Televízió magyar nyelvű adásának színvonala. Az ottani embereknek nincs felelősségérzetük a magyar lakosokkal szemben, csúfolkodnak velük, hogy ilyen programot sugároznak. Egyébként ordináre disznóságnak tartom azt, hogy nincs egy hosszabb heti műsor, hiszen milliányi magyar előfizető van, akik a tv-nek illetéket fizetnek. [A magyar lakosság] többet érdemelne, mint heti 3 óra adást, több rádióközvetítést, mint amennyi aktuálisan van, és nemcsak egynéhány sajtóorgánomot. A számukhoz mérten ötször több jogot érdemelnének. [...] Mindaz, amit jelenleg a magyar nemzetiségnek nyújtanak, csak kirakat, és nem elégíti ki a magyar lakosság valódi szellemi igényeit.”

„Bíró Ferenc” táncházas jelentései arról tájékoztatták a Szekut, hogy Könczei Ádám bírálja a táncházmozgalmat nem támogató RTV magyar adását. „Bíró Ferenc” arról is jelentett 1977 márciusában, hogy Könczeiéknel „apa és fia otthon tanulják a széki táncokat (a tömbház negyedik emeletén). Ezt a táncházat a tavasszal, nyáron szeretnék beindítani, a lehetőségek függvényében. Addig patrónust keresnek maguknak”, s hogy „Könczei Ádám elmesélte a forrásnak, hogy a kör nem talál patrónust és minden lépésnél nehézségekbe ütközik, mind a szervezés, mind a helyiség kérdésében”.

A továbbiak során „Bíró Ferenc” részletesen beszámolt a táncházmozgalom alakulásáról, arról, hogy a kolozsvári mellett Csíkszeredában és Marosvásárhelyen is alakult egy-egy csoport, illetve újabb táncházzenekarok jöttek létre. Ezek voltak a kolozsvári Ördögcsékér, a Bodzafa, a csíkszeredai Barozda és a marosvásárhelyi Regősök. „Bíró Ferenc” arról is jelentést tett, hogy 1981. november 22-én Székelyudvarhelyen a helyi KISZ-szervek és az Ifjómunkás című országos hetilap patronátusa alatt nagy táncház-kaláka volt, amelyen az egész országból összesereglt magyar nemzetiségű fiatalok vettek részt, és néhány tucat magyarországi turista is jelen volt. „Bíró Ferencnek” a Könczei Ádám és fia, Árpád megfigyelése mellett arról kellett jelentenie, hogy kik járnak táncházba, hol és milyen program szerint folynak a tevékenységek, mi történik az összejöveteleken, és miről beszélgetnek az emberek, vannak-e nacionalista megnyilvánulásaik, énekelnek-e nacionalista énekeket, járnak-e a táncházba külföldiek, és ha igen, kik.

Könczei Csilla szerint a filmezés sikeresen elfedte „B. F.” háttér munkáját, a jelentéseket pedig a szekustisztek pozitívan értékelték, hiszen ezek közül többet felküldtek a Szeku országos központi hivatalába.

Kicsoda „Bíró Ferenc”?

A Krónika érdeklődésére sem Könczei Csilla, sem televíziós munkatársak nem bocsátottak jóslatokba „Bíró Ferenc” személyazonosságáról, bár valamennyien gyanították, hogy az illető kolozsvári tévés. Csép Sándor lapunknak azt mondta: a dési, illetve más forgatások emlékeit őrző fényképeket kellene előkutatnia ahhoz, hogy felidézze, kik voltak a csapatban. „Az akkor Désen lelkész Tótkés László támogatására mentünk ki forgatni az RTV magyar adásának akkori főszerkesztője, Bodor Pál indítványozására. Nem emlékszem, kik voltak a csapatban, de különben is sok operatőrrel dolgoztunk a kiszállások során” – mondta lapunknak Csép. Hasonlóképpen nyilatkozott Simonffy Katalin televíziós szerkesztő is. A Kaláka néptáncmozgalm egyik rendszeres résztvevője és támogatója szerint az emlékek alapján nem lehet egyértelműen bizonyítani, hogy ki lehetett a „Bíró Ferenc” fedőnevű besúgó.

Könczei Csilla lapunkkal közölte: csak a Szekuritáté Irattárát Vizsgáló Országos Bizottság (CNSAS) írásos bizonyítéka alapján jelentheti ki egyértelműen, kicsoda „Bíró Ferenc”. Hozzátette: már kérte az édesapja, valamint a saját dossziéjában szereplő álneves besúgók nevének felfedését, a CNSAS válasza birtokában nyilvánossá teszi a több mint harminc informátor személyi kilétét.

[...]

Benkő Levente

(Krónika, 2007. október 5.)

A HELTAI ALAPÍTVÁNY ÉS A SZARKALÁB NÉPTÁNCÉGYÜTTES október 9-én, kedden, 21.00 órától tartja az Évadnyitó Heltai Táncházat. Közreműködik a szamosújvári Sóvirág Zenekar. Helyszín: a Heltai Alapítvány székhelye (Clinicilor/Mikó u. 18). A táncházzal élő népzene a Heltai folk-kocsmában. (Szabadság, 2007/235. 2. – 2007. október 8., hétfő)

„Ma este 7 órától a 10 éves a Transzit Ház (1997–2007) program keretében a Transzit Ház táncarchívumát feldolgozó DVD-t mutatják be, majd a Zurboló Együttes fellépése, illetve videóvetítés következik, koncert és táncházzal zárja az estet, Florin Codoba, Laurențiu Codoba, Náci Mácsingó, Ștefan Moldovan, Remus Radák és Mircea Kovács meghívott zenészek részvételével.”¹³⁰
(Szabadság, 2007/238. 2. – 2007. október 11., csütörtök)

¹³⁰ Részlet Farkas Imola *Multikulturális, többnyelvű tér: Transzit Ház* című írásából.